

TALABALARDA LIDERLIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH TEKNOLOGIYASI

Tajimuratova Shaxnoza Saginbevna

Berdaq nomidagi Qaraqalpoq Davlat Universiteti o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21036359>

Anotatsiya. Bu maqolada talabalardan liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi va uning maqsadi haqida so'z etilgan.

Kalit so'zlar: talaba, kompetensiya, liderlik, tashabbuskor, shaxs, pedagogik, texnologiya, integrativ yondashuv.

TECHNOLOGY OF DEVELOPING LEADERSHIP COMPETENCIES IN STUDENTS

Abstract. This article discusses the technology of developing leadership competencies in students and its purpose.

Keywords: student, competence, leadership, initiative, personality, pedagogical, technology, integrative approach.

ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ ЛИДЕРСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ У СТУДЕНТОВ

Аннотация. В данной статье рассматривается технология развития лидерских компетенций у студентов и ее цели.

Ключевые слова: студент, компетенция, лидерство, инициатива, личность, педагогический, технология, интегративный подход.

Zamonaviy ta'lim tizimida **liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi** — bu ta'lim jarayonida talabaning shaxsiy, intellektual va ijtimoiy salohiyatini ochishga, uni boshqalarga ijobiy ta'sir ko'rsata oladigan, mas'uliyatli va tashabbuskor shaxs sifatida tarbiyalashga yo'naltirilgan tizimli jarayondir. Ushbu texnologiya **integrativ yondashuv** asosida tashkil etilib, nazariya, amaliyot va refleksiyaning bir butunlikda uyg'unlashtiradi.

1. Texnologiyaning maqsadi

Talabalarda **liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik, psixologik va ijtimoiy mexanizmlarini** shakllantirish; ta'lim jarayonida ularning kommunikativ, tashabbuskor, tashkilotchilik va mas'uliyatlilik fazilatlarini amaliy faoliyatda namoyon etishiga erishish.

2. Texnologiyaning asosiy vazifalari

1. Talabalarda yetakchilik nazariyasi va amaliyoti haqidagi bilimlarni shakllantirish.
2. Shaxsiy liderlik sifatlarini (o'ziga ishonch, irodaviylik, empatiya, ijodkorlik) rivojlantirish.
3. Jamoa bilan ishlash, muammolarni hal etish va qaror qabul qilish ko'nikmalarini mustahkamlash.
4. Ijtimoiy loyihalar, treninglar, keyslar orqali real liderlik holatlarini modellashtirish.
5. Mustaqil ta'lim jarayonida o'zini o'zi tahlil qilish (refleksiya) madaniyatini shakllantirish.

Texnologiyaning tarkibiy tuzilmasi

Texnologik komponent	Mazmuni	Integrativ asos
Maqsadli blok	Talabalarda liderlik kompeten siyalarini bosqichma-bosqich shakllantirish	Ta'lim standartlari, kasbiy kompetensiyalar modeli
Mazmuniy blok	Liderlik nazariyasi, kommunikativ madaniyat, boshqaruv psixologiyasi, ijtimoiy faoliyat	Pedagogika, psixologiya, sotsiologiya, madaniyatshunoslik
Texnologik (faoliyat) blok	Trening, loyiha, keys-stadi, muammoli ta'lim, debat, guruhli ishlar	Faol va interfaol metodlar
Refleksiv-baholovchi blok	O'z-o'zini baholash, portfel yuritish, fikr-mulohaza, kuzatuv, testlar	Diagnostika va monitoring texnologiyalari

4. Texnologiyaning bosqichlari

1-bosqich. Motivatsion-tayyorlov bosqichi

- Maqsad: talabalarni liderlik mohiyati bilan tanishtirish, ichki motivatsiyani shakllantirish.
- Faoliyat turlari: suhbat, video-trening, mashhur liderlar tahlili, "Men lider sifatida kimman?" testi.
- Natija: talaba o'z imkoniyatlarini biladi, yetakchilikka nisbatan ijobiy motivatsiya hosil bo'ladi.

2-bosqich. Amaliy-faoliyat bosqichi

- Maqsad: dars va mustaqil ta'lim jarayonida real liderlik holatlarini yaratish.
- Faoliyat turlari: jamoaviy loyihalar, keyslar, bahs-munozaralar, "rol o'yinlari", kreativ topshiriqlar.
- Natija: talaba muloqot, qaror qabul qilish, mas'uliyatni bo'lishish, muammolarni hal etish ko'nikmalarini egallaydi.

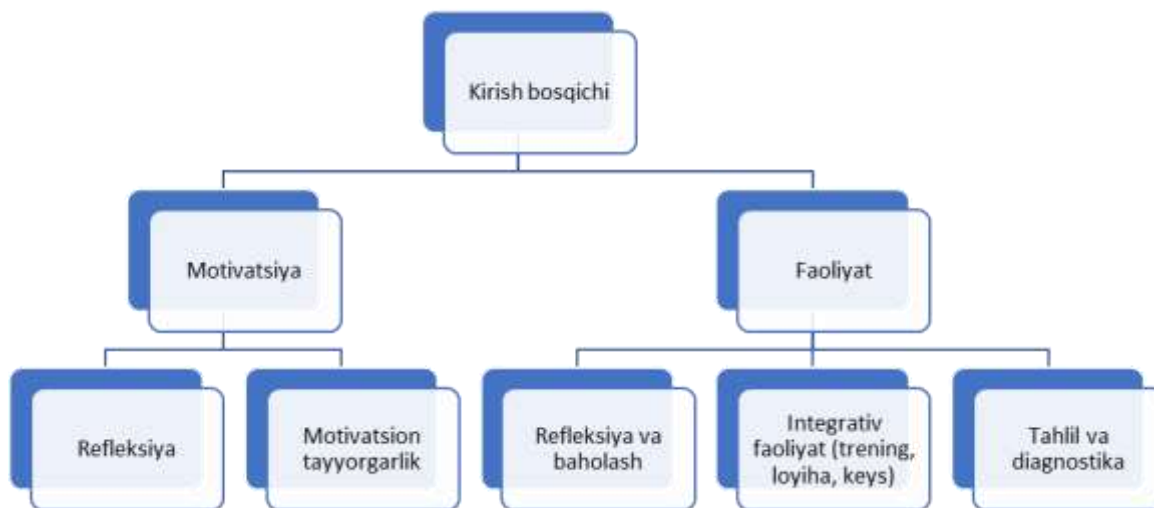
3-bosqich. Refleksiv-tahliliy bosqich

- Maqsad: o'z tajribasini baholash, kuchli va zaif tomonlarini aniqlash.
- Faoliyat turlari: refleksiya kundaligi, "portfel" himoyasi, o'zaro tahlil va fikr-mulohaza.
- Natija: talaba o'z rivojlanish dinamikasini ko'radi, keyingi maqsadlarini belgilaydi.

Texnologiyada qo'llaniladigan asosiy metodlar va vositalar

Metodlar	Ta'sir yo'nalishi
Treninglar	Liderlik, muloqot va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi
Keys-stadi (vaziyatli tahlil)	Muammoli holatlarda qaror qabul qilish malakasini mustahkamlaydi
Debat va muhokamalar	Tanqidiy fikrlash, pozitsiyani himoya qilishni o'rgatadi
Loyiha metodikasi	Tashabbuskorlik va tashkilotchilikni rivojlantiradi

Rollar o'yini (simulyatsiya)	Real liderlik vaziyatlarini tajriba asosida modellashtiradi
Kouching va mentorlik	Individual qo'llab-quvvatlash, shaxsiy rivoj strategiyasini ishlab chiqish

1.3. rasm Texnologiyaning amaliy modeli (sxematik ko‘rinishda)

Integrativ yondashuv asosida ishlab chiqilgan texnologiyani tatbiq etish natijasida talaba:

- **ijtimoiy faol, tashabbuskor** va **mas’uliyatli shaxs** sifatida kamol topadi;
- **muloqot va hamkorlik madaniyatini** egallaydi;
- **muammolarni hal etish** va **qaror qabul qilish** qobiliyatiga ega bo‘ladi;
- o‘zini va boshqalarni boshqarish, **jamoa yetakchiligini amalga oshirish** malakasini rivojlantiradi.

Talabalarda liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi — bu **motivatsiya, faoliyat va refleksiyaning** birlashtirgan **integrativ ta’lim tizimi** bo‘lib, u talabalarning ijtimoiy, kasbiy va shaxsiy rivojini ta’minlaydi. Ushbu texnologiya o‘qituvchining pedagogik rahbarligi, talabaning faol ishtiroki va ta’lim muhitining innovatsionligi bilan birgalikda amalga oshirilsa, natijada **zamonaviy yetakchi shaxsni** tarbiyalash imkonini beradi.

Tegishli pedagogik sohalaridan, xususan, san’at pedagogikasidan bilimlarni rivojlantirishda yengilroq yo‘nalishlardan foydalanish. Pedagogik bilimlar tizimiga kiritilgan fanlar bo‘yicha to‘plangan tajribaga tayanish (san’at pedagogikasi, pedagogik antropologiya va boshqalar.), imkon beradi: ortiqcha nazariylashtirishdan qochish, xodimlarni boshqarish bo‘yicha mutaxassisning kasbiy faoliyatining o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda universitet ichida kadrlar tayyorlashda zarur kompleks yondashuv amalga oshiriladi.

Ikkinchi muammoni hal qilish uchun — ta’lim muammolarini hal qilishda talabalar tomonidan ijodiy yondashuvning yo‘qligi-shuningdek, shaxsning ijodiy tafakkurini shakllantirish masalalari fundamental bo‘lgan va uzoq vaqt davomida o‘rganilgan san’at pedagogikasi nazariyasiga murojaat qilish mumkin.

Talabaniing ijodiy tafakkurini organik rivojlantirish uchun Kashekova o'quv jarayonini qurishning asosiy tamoyillari sifatida badiiy pedagogikaning quyidagi tamoyillaridan foydalanishni taklif qiladi: madaniy mantiq, dialogiklik, hissiy to'yinganlik prinsipi, ijodkorlik, o'zgaruvchanlik va tanlash yerkinligi kabilar.

San'at bilan muloqot ko'pincha asar muallifining dahosi va tajribasi tomoshabinga (tinglovchi, o'quvchi) o'zlarining dolzarb muammolarini hal qilishda yordam bera oladigan qiyin vaziyatlardan chiqish yo'lini izlash vazifasini bajaradi.

Yuqoridagi tamoyillar xodimlarni boshqarish tarixi va nazariyasi bo'yicha o'quv jarayonini qurish tamoyillariga juda mos keladi. Ularning universalligi, izchilligi va murakkabligi tufayli ularni xodimlarni boshqarish sohasidagi mutaxassislarni kasbiy tayyorlash tizimida to'liq foydalanish mumkin. Bu murakkab nazariy materialni o'rganishda talaba shaxsining ijodiy salohiyatini bosqichma-bosqich rivojlantirishga imkon beradi va o'quv jarayonida ijodiy fikrlashni shakllantirishga yordam beradi. Prinsiplar bilan batafsilroq tanishadigan bo'lsak, asosiy tamoyil kulturologiya prinsipi bo'lib, u har bir o'quv intizomi yoki kursini inson bilimlarining alohida sohasi sifatida emas, balki insoniyatning o'tmishdagi madaniy tajribasini o'z ichiga olgan va uni zamonaviy hayotga o'z ichiga olgan insoniyat madaniyatining o'zaro bog'liq yelementlaridan biri sifatida tushunishni o'z ichiga oladi. Madaniyat va fan sohasida sodir bo'lgan, alohida akademik kurslar tomonidan parchalangan voqealar talabalar uchun har doim ham tushunarli yemas.

Madaniyatshunoslik prinsipi talabalar ongida ushbu jarayonlarning o'zaro bog'liqligini ta'minlaydi, madaniyat, ilmiy-texnik taraqqiyot, iqtisodiyot yoki bilim rivojlanishining yaxlit rasmini yaratishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Абдурахмонов М., Рахмонов Н. Маданиятшunoslik. Ўқув қўлланма, тўлдирилган ва қайта ишланган иккинчи наشري. Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси наشريёти. –Тошкент: 2015.
2. Шахермайр Ф. Александр Македонский. –Москва: Терра-Книжный клуб, 1999.
3. Bell S. "Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future". *The Clearing House*, 2010.
4. World Economic Forum. *The Future of Jobs Report 2023*. — Geneva: WEF, 2023.
5. UNESCO. *Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action*. — Paris: UNESCO, 2016.).